ՀՆԳԵՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ — ՏԱՐԻ — ԹԻՒ — 749 — ՇԱԲԱԹ — 9 — ՅՈՒԼԻՍ 1866

ՄԱՍԻՍ

ԼՐԱԳԻՐ

Կ. Պոլսոյ համար Տարեկան 150ղր. կանխ
,, ,, Վեցամսեայ 80 ,, ,,
Գաւառաց համար Տարեկան 180 ,, ,,
,, ,, Վեցամսեայ 100 ,, ,,
Մէկ թիւը 1 ,, ,,
Ծանուցման տողը 2 ,, ,,

Դուրս գացած լրագրաց համբու ծախքը Խմբագրութեան վրայ է:
Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ և իցէ գրուածք՝ Խմբագիր=Տնօրէնին պիտի ուղղուի. և նամակի ծախքն ալ ղրկողին վրայ է:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 9 ՅՈՒԼԻՍ 1866

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Լրագիրս դարձեալ քանի մ'օրէ 'ի վեր ընելով Գերմանիոյ մէջ անցած անցքերուն վրայ մտածութեան քաղ կը տրէ.

Աւստրիոյ կառավարութիւնը՝ ինչպէս որ Վիեննայի լրագրաց արգիլեր է պատերազմին վրայ խորհրդածութիւններ ընել, այնպէս ալ չուզեր որ իր ձախորդութիւններն աշխարհ իմանայ.

Սակայն ինչպէս բուն վիճակը չկրնար մինչև վերջը ծածկուիլ, և հեռագրին ընդհատումն ալ չկրնար երկար տևել. Արդէն իմացուած է որ Պրուսիա և Իտալիա Գաղղիոյ առաջարկած զինադադարը մերժեր են, և մէկը հիւսիսէն միւսն ալ հարաւէն դէպ 'ի Վիեննա կը յառաջանան. Վաթերլոյի ճակատամարտէն (1815) 'ի վեր տեսնուած չէ մեծ տէրութիւն մը՝ որ այս աստիճան նեղ վիճակի մէջ իյնայ, ինչպէս որ ինկած է հիմա Աւստրիա. Իտալիոյ հետ ունեցած դժուարութեան ալ իրը մէջտեղէն վերցնելու և գոնէ այն կողմէն տագնապ չկրելու համար Վենետիկը Գաղղիոյ թողուց, բայց այս զիջումը՝ որ կրնար ժամանակին Իտալիա իր կողմը շահիլ, հիմա բոլորովին ապարդիւն եղաւ. Իտալիա Պրուսիոյ հետ ըրած դաշնակցութեան հաւատարիմ կենալով, Աւստրիոյ դէմ թշնամութիւնները կը շարունակէ և Վենետիկն ալ իր արիւնովը կուզէ գնել և ոչ թէ շնորհ Գաղղիայէն ընդունիլ.

Իսկ Պրուսիա, իր մեծամեծ յաջողութիւններէն հնար եղածին չափ առաւել օգուտ քաղելու համար, անվեհեր և անդադրում կընթանայ դէպ 'ի այն նպատակը՝ ուր 'ի վաղուց հետէ հասնելու կը ձգնէր, այն է Գերմանիոյ միահեծան տէրութիւնը. Արդէն զինուց բաղդին իրեն նպաստելով Գերմանիոյ մեծ մասն իր ձեռքն անցած է. սակայն իր նպատակին հասնելու համար ուրիշ բան չմնար իրեն, բայց եթէ գրաւած բոլոր երկիրները, Շլեզվիգ—Հոլշթէյն, Հաննովեր, Հէս—Քասէլ, Սաքսոնիա, առաւել Սիլեզիա, Պօհեմիա և այլն և այլն իր հետ միացընել, և զԱւստրիա դուրս ձգելով գերմանական նոր դաշնակցութիւն մը կազմել, որով հարաւային Գերմանիոյ տէրութիւններն ալ իր ոտքը կը խոնարհին և իրեն հլու սպասաւորներ [illegible]լան.

Բայց այս [illegible]րաքականութիւնն անհնարին է Նափոլէոն կայսեր իր արտաքին գործոց պաշտօնէին գրած նամակին՝ քանի մը գլխաւոր կէտերուն. Պրուսիա իր ասեղնաւոր հրացաններուն շնորհիւ այսօր չափէ դուրս կը մեծնայ. Եւրոպայի հաւասարակշռութիւնը կը խանգարի, և հարկ կըլլայ որ Նափոլէոն կայսրն ալ Գաղղիոյ սահմանները ուղղելու ձեռք զարնէ.

Այս պատճառաւ զինադադարի առաջարկութեան անյաջող ելքէն հետաքրքրական կարծիքը սաստիկ մտատանջութեան մէջ կը ձգէ. և թէպէտ Մօնիթէօռ քանի մ'օր առաջ ապահովութիւն կուտար թէ բանակցութիւններն յառաջ երթալու վրայ են, և թէ Նափոլէոն կայսեր ու Պրուսիոյ թագաւորին մէջ յարաբերութիւնները խիստ լաւ վիճակի մէջ են», բայց առաջինն ինչպէս յայտնի է՝ արդէն 'ի զերև ելաւ, հետևաբար երկրորդն ալ խիստ կասկածելի կը թուի:

Աչէնչ նաև մտատանջութեամբ կըսպասուի նաև թէ Վենետիկի մէջ Գաղղիոյ միջամտութիւնն ի՞նչ արդիւնք պիտի ունենայ. Իտալացիք, Գաղղիոյ ազդարարութեան հակառակ Վենետիկի երկիրը կը մտնեն, եւ քաշուելու վրայ եղող աւստրիացիները կը հալածեն, և բերդերուն պաշարումը թողլով, բաց քաղաքներուն առանց դիմադրութեան կը գրաւեն. Այս պարագայից ներքև՝ Նափոլէոն իշխանն ալ՝ որ Գաղղիոյ կայսեր կողմանէ մասնաւոր պաշտօնով մը Վիքթօր—Էմմանուէլի բանակը պիտի երթար, ետ կեցեր է. Բայց թէ արդեօք Գաղղիոյ միջնորդութիւնն ու զինադադարը չյաջողելէ ետև Գաղղիա պիտի կրնա՞յ Վենետիկն ընդունիլ ու գրաւել, և եթէ ընդունի, ի՞նչ միջոցներու պիտի դիմէ իրեն յանձնըւած երկրի մը վրայ եղած յարձակումները արգիլելու համար; և Թուլոնէն Վենետիկ գացած գաղղիական նաւերն ի՞նչ պիտի ընեն, աս ալ հիմակու ընէ գուշակել անհնար է.

Սակայն պարագային մէջ յայտնուելիք դէպքերն ինչ որ ալ ըլլան, առայժմ Գաղղիա իր չէզոք դիրքէն ելած չէ, և Աւստրիա ալ առայժմ ուրիշէ օգնութեան ակնկալութիւն մը չունենալով, իր յետին ճիգը կը թափէ որպէս զի գոնէ Դանուբի վերայ Պրուսիոյ յաղթական արշաւանաց դէմ դնէ. Արդէն Վենետիկի բանակին մեծ մասը Դանուբի եզերքը կը գումարուի. Ֆրանչիսկոս Յովսէփ կայսրը 200 միլիոն ֆիորինի նոր փոխառութիւն մը կընէ պատերազմի ծախուց համար, և կըսուի թէ օրը 2000ի չափ ասեղնաւոր հրացաններ կը պատրաստուին Աւստրիոյ զինարանաց մէջ. Իսկ Պրուսիացիք երեք թև բաժնուած՝ Պօհեմիայէն ու Մօրավիայէն դէպ 'ի Վիեննա յառաջանալու վրայ են. Եւ որովհետև այս քաղաքն ամուր բերդեր չունի, կայսրն իր մայրաքաղաքն ու երման վտանգէ ազատելու համար՝ բաց քաղաք հրատարակեր է զայն; և իր զօրութիւնն ալ Դանուբի եզերքը կը գումարէ, որպէս զի չթողու Պրուսիացւոց որ դիւրութեամբ յիշեալ գետն անցնին և Վիեննա մտնեն. Հետևաբար այսօր վաղը մեծ ճակատամարտ մը կըլլայ Դանուբի եզերքը, ուր թերևս Աւստրիոյ կայսրութեան բաղդը պիտի վճռուի.

Զինադադարի առաջարկութեան դէմ Պրուսիոյ առաջարկած ծանր պայմանները նախընթաց թուով ծանուցինք. Գաղղիական Բէյ լրագրին մէջ կը կարդանք թէ Իտալիա ալ Վենետիկի երկրէն զատ Թիրոլի իտալական մասը կուզէ եղեր, պատճառ բերելով թէ Աւստրիոյ զօրքերը միշտ Թիրոլէն յարձակած են Լոմպարտիոյ վրայ.

Փարիզի Փրանս լրագիրը կը ծանուցանէ թէ Ռուսիոյ կայսրը Պ. Տը Պիսմարքի իմացուցեր է թէ գերմանական դաշնակցութիւնը վերանորոգելու համար իր ունեցած նպատակներուն համաձայն չէ. Ռուսիոյ արքունեաց կարծիքն այն է եղեր թէ գերմանական դաշնակցութիւնն եւրոպական դաշնագրութեամբ մը կազմուած ըլլալով, Եւրոպայի ձեռօք կրնայ փոխուիլ. Անգլիոյ արքունիքն ալ նոյն յայտարարութիւնն ըրեր է.

Գաղղիոյ Ծերակուտին յուլիս 6ի նիստին մէջ պետութեան պաշտօնեայ Պ. Ռուէ կառավարութեան կողմանէ առաջարկութիւն մը ներկայացուց, որոյ գլխաւոր տրամադրութիւններն են հետևեալները.

Բաց 'ի Ծերակուտէն, մէկը չպիտի կրնայ գաղղիական Սահմանադրութեան վրայ վիճաբանութիւն ընել.

Եթէ լրագիրներն այս արգելքին դէմ գործեն, 500 Ֆրանքէն 10000 Ֆրանք տուգանք վճարելու ենթակայ պիտի ըլլան.

Երեսփոխանաց իրաւունք պիտի տրուի Օրէնսդրական ժողովին մէջ առաջարկութիւններ ներկայացնելու, զորս եթէ յանձնաժողովն ընդունի՝ պետութեան խորհրդոյն պիտի ներկայացնէ.

Այս առաջարկութեանց համեմատ վիճաբանութեան իրաւունքը կը չափաւորի, սակայն աստ փոխարէն երեսփոխանաց ալ իրաւունք կը տրուի հարցումներ ու առաջարկութիւններ ընելու կառավարութեան.

Ֆլորէնցա 10 յուլիս.

«Կը հաւաստեն թէ Պրուսիոյ կառավարութիւնն իմացուցեր է իտալական կառավարութեան թէ Իտալիա չկրնար ըն-

գունդիլ վճռագրագրը , որ Վենետիկի Թողմանը վրայ հիմնուած ըլլալով՝ առանձնակի հաշտութիւն մ'ըրել է , և որուն արդիւնքը պիտի ըլլայ Վենետիկի մէջ բանակեալ 150 հազար աւստրիական զօրքն ազատ թողուլ Պրուսիոյ դէմ գործելու · »

Ֆիօրէնցա 10 յուլիս ·

« Չիալտինիի բանակին Բօ գետն անցնիլն և ըրած շարժումները հարկադրեցին զԱւստրիացիս երէկ գիշեր Ռովիկոյի ամրութիւնները վառօդով նետելէ ետև քաղաքէն քաշուելու · Նմանապէս Բորկէի կամուրջին գլուխը վառօդով նետեցին և ուրիշ կամուրջներն ալ այրեցին · »

Թուրին 11 յուլիս ·

« Բրօվանս անուն զրահաւոր Ֆրեգատն և Էքլէռեօռ անուն քորվէթը Վենետիկ գացին ·

« Նաւատորմիղն ալ անյապաղ ճամբայ պիտի ելնէ երբոր պատրաստութիւնը լմնցնէ · »

Ֆիօրէնցա 14 յուլիս ·

« Կարիպալտեանք Թիրոլի մէջ օր քան զօր կը յառաջանան ·

« Աւստրիացիք Լանարօնոյի մօտ կարիպալտեանց վրայ յարձակեցան , բայց սաստիկ նոյն ետ մղուեցան մինչև Բոծծօյի միւս կողմը , որ կարիպալտեանց ձեռքն անցաւ · Կարիպալտի վիրաւոր ըլլալուն պատճառաւ՝ կառքով ներկայ էր այս կռուին · »

Վիէննա 14 յուլիս ·

« Պավիէրայի Շառլ իշխանին բանակի հրամանէն գրուած պաշտօնական տեղեկութեան նայելով , Քիսինկէնի մօտ յուլիս 10ին եղած պատերազմին վախճանը յայտնի չէ եղեր Պավիէրացւոց , որք բաւական մեռեալ ունեցեր են , որոց մէջ են նաև Զօլլէր զօրապետն և Իսէնպերկ իշխանը · »

Վիէննա 14 յուլիս ·

« Ալպրէխթ արքեդքսն այսօր հոս հասաւ ·

« Բոլոր անցած տեղերուն ժողովուրդները եռանդագին ցնծութեամբ կը դիմաւորեն զինքը · »

Վիէննա 14 յուլիս ·

« Այսօրուան Նուէս լրագրին մէջ հետևեալը կը կարդանք ·

« Աստոյգ աղբիւրէ կիմանանք որ Գաղղիոյ միջնորդութիւնն առ այժմ վերջացած է · Պատերազմող կողմանց ոչ մէկը գաղղիական միջնորդութեան առաջարկութիւնները չէ ընդունած , թէ և Գաղղիա կը ջանար այնպիսի առաջարկութիւններ ընելու որ անընդունելի չըլլային ·

« Ուրեմն լաւ համոզուինք որ եթէ Աւստրիա եւրոպական մեծ տէրութեան դիրքը պահել կուզէ , պէտք որ իր յոյսը մի միայն իր սեփական զօրութեանն ու անյաղթելի համառամտութեանը վրայ դնէ , որով արդէն շատ անգամ մեծ բաներ ըրած է ·

« Կը կարծենք որ կառավարութիւնը եւրոպական մեծ տէրութեան դասաւոր դիրքը կանգուն պահելու համար ամեն ճիգ պիտի թափէ · »

Յուլիս 17 թուով Փարիզէն եկած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ բրուսիացիք Ֆրանքֆորթն առեր են · Գերմանիոյ աւագաժողովն իր խորհրդարանը յիշեալ քաղաքէն Պավիէրայի Աւկզպուրկ քաղաքը փոխադրեր է · Աւստրիացիք Օլմուցը պարպեր են · Բրուսիացւոց վեց զօրաբանակները Թայա* գետին եզերքը դումարուեր են · Նաբոլէոն իշխանն յատուկ պաշտօնով Իտալիա գացեր է ·

* Վիէննայէն 19 ժամու ճամբայ հեռու ·

Յուլիս 18 թուով Վիէննայէն եկած հեռագիր մ'ալ կը ծանուցանէ թէ զինադադարի և հաշտութեան համար Գաղղիոյ ըրած բանակցութիւններն անընդունելի համարուեր են · Աւստրիա որոշեր է ամենայն զօրութեամբ պատերազմը շարունակել , և տէրութեան մէկ քանի գաւառաց ժողովուրդներն 'ի զէն հրաւիրեր է ·

Վերջին հեռագրալուր մ'ալ կը ծանուցանէ թէ Իտալացւոց Չիալտինի զօրապետն Ուտինէ մտեր է , բայց այս լուրը դեռ ստուգուած չէ ·

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մոլտօ-Վալաքիոյ Կարոլոս իշխանին կողմէն մասնաւոր պաշտօնով մայրաքաղաքս ղրկուած Ճօն Կիքա պէյն անցեալ շաբթու մայրաքաղաքէս մեկնեցաւ՝ Բ · Դրան կողմանէ Կարոլոս իշխանին դահակալութիւնը վաւերացընող հրովարտակը առնելով ·

Հետևաբար կիմանանք թէ սահմանագլուխները գտնուած Մոլտովալաքիացի զօրքերը ետ քաշուեր են , և Բուրձր · Իզօմէր փաշան ալ օսմանեան զօրաբանակը դարձեալ Ռուսճուք փոխադրեր է ·

Սակայն մայրաքաղաքիս անգղիական Լէվանթ-Հէրըլտ լրագիրը կը հաստատէ թէ Բ · Դուռն որոշեր է որ ոչ միայն իր ժողված զօրքերը չցրուէ , այլ և 40 վաշտ նոր բէտիֆ ժողվէ · Այս անօրէնութեան պատճառ առեր է Ռումէլիի հարաւային արևմտեան մասին մէջ խռովութիւններ ելնելու հաւանականութիւնը , եթէ Կարիպալտի զօրապետն այն կողմերն արշաւանք մ'ընէ ·

Բ · Դուռը որոշեր է նաև զօրաց հրացաններուն մեծ մասն ասեղնաւոր հրացաններու փոխել բրուսիացւոց դրութեան կամ ուրիշ լաւ դրութեան մը համեմատ · Հետևաբար Անգղիայէն 1000 հատ ասեղնաւոր հրացան և պէտք եղած գործիքներ ուզուեր են , որպէս զի հինակուան հրացանները նոր և ընտիր ասեղնաւորներու փոխուին ·

Օսմանեան կայսրութեան և իր հպատակ ժողովրդոց վիճակին վրայ՝ մայրաքաղաքիս գաղղիական Լէթուալ տ'Օրիան լրագիրը քանի մը կարևոր խորհրդածութիւններ կը հրատարակէ , որք ուշադրութեան արժանի են · Եւրոպական քանի մը լրագրաց օսմանեան կայսրութեան կործանումը նախատեսելու չարագուշակ և սրտառուց կարծիքը հերքելով , Լէթուալ տ'Օրիան կըսէ որ թէպէտ Գարատաղի , Յունաստանի , Եգիպտոսի մէջ եւայլն ապստամբական շարժումներ կը տեսնուին , սակայն կառավարութիւնը թէ՛ ներքին և թէ՛ արտաքին դժուարութեանց միանգամայն առաջքն առնելու կը պատրաստուի · Թանզիմաթին հաստատութիւնն յուսացնել կուտայ որ Տաճկաստանի տիրող և տիրեալ ազգաց մէջէն ատելութիւնը կը վերնայ · սակայն այս վերանորոգումը , կըսէ Լէթուալ , իշխանութեան գլուխ եղող անձերէն լաւ չհասկցուելով՝ յուսացեալ արդիւնքը ցոյց չտուաւ · Տիրեալ ազգերը կառավարութեան գործերու մէջ չխառնուելով մնալ , վաճառականութեան յարեցան և երթալով աճելու և զարգանալու վրայ են , մինչդեռ տիրող ազգն երկրին կառավարական և զինուորական ծառայութիւնները մի միայն իր վրայ առնելով օր քան զօր կը տկարանայ ·

Այս գաղափարին հետևելով , Լէթուալ լրագիրը ներկայ դժուարութեանց պատճառն այս կամ այն պաշտօնատարին վարչութիւնը չհամարիր , այլ Թանզիմաթին անգործադրելի մնալը և տիրեալ ազգաց հաւասարութիւն չտրուիլը · Նոր պաշտօնէից ուշադրութիւնն ուրիշ կարևոր խնդրոց զբաղած ըլլալով , տակաւին ազատական շարժում մը չցուցուց , կըսէ Լէթուալ , և կը յարէ ·

« Մինչև որ բնիկ ազգերն ալ Օսմանեան կառավարութեան զանազան ճիւղերուն մէջ չմտնեն , չենք կրնար յուսալ որ տիրող և տիրեալ ազգաց մէջէն ատելութիւնը վերնայ · Ասոր ալ միակ միջոցն է խաւսանց հաւասարութիւն հրատարակել · Թող կառավարութիւնն ուշադրութեան առնու այս խնդիրը , չմոռնալով որ օսմանեան ժողովուրդն ու երկիրներն օրէ օր կը նուազին · Իրերն այս վիճակին մէջ ձգելը ուրիշ բան չէ , բայց եթէ վաղ կամ անագան անհրաժեշտ կորստեան մը դիմել , վասն զի եթէ Եւրոպայի խռովութիւններն Արևելեան խնդիրը նորէն բանան , օսմանեան տէրութեան ժողովրդոց շահերն ու խաւսանքը միացած չըլլալով , օսմանեան ազգը պիտի ստիպի մաքառիլ այնպիսի օտար տէրութեան մը դէմ՝ որ Թուրքիոյ հպատակ ազգաց ատելութենէն մեծ օգուտ պիտի քաղէ , վասն զի օսմանեան ազգն ինքզինքը չէ կրցեր իր հպատակ ազգաց սիրելի ընել 400 տարուան տիրապետութեան մը միջոցին · »

Լէթուալին այս խորհրդածութեանց մէջ քանի մ'անժխտելի ճշմարտութեանց հետ այնպիսի սխալներ ալ կան՝ զորս չենք կրնար երբեք ընդունիլ · Թանզիմաթին կատարեալ կերպիւ գործադրուած չըլլալը ոչ ոք կուրանայ · Սակայն ըսել թէ տիրող և տիրեալ ամեն ազգաց մէջ ատելութիւնն այնչափ արմատացած է , որ Արևելեան խնդիր մը բացուած ատեն կառավարութեան մեծ վտանգ կրնայ սպառնալ , այս ալ ոչինչ նուազ ճշմարտութենէ խոտորում մ'է ·

Իբրև հայ լրագիր , մեք մեր ազգայնոց նկատմամբ կրնանք ըսել թէ ոչ միայն կայսերական կառավարութեան դէմ ատելութիւն մը չունին , այլ և սրտանց կը մաղթեն անոր անսասան յարատևութիւնն ու յաջողութիւնը · վասն զի Հայուն կրօնքն ու ազգութիւնը Օսմանեան կայսրութեան էութեանը հետ կապուած է · Ո՞ւր են Եւրոպայի զանազան կողմերը գաղթող հայերը , ո՞չ ապաքէն գրեթէ ամենն ալ հայութենէ ելած են , և Ռուսիոյ մէջ ալ ո՞չ ապաքէն այսօրուան օրս հայոց ազգութիւնն ու կրօնքը շարունակ վտանգի մէջ է · Այս պատճառաւ չենք կրնար լաւ արժանաւորին գոհունակութիւն մատուցանել կայսերական կառավարութեան ցոյց տուած ազատամտութենէն , և մանաւանդ այն մասնաւոր համակրութենէն՝ որով նկատած է և կը նկատէ Հայոց ազգը ·

Իսկ տակաւին պէտք եղած բարեկարգութեանց գործադրութեան և տեղ տեղ պատահած բռնութեանց և անիրաւութեանց բարձման գալով , կայսերական կառավարութիւնը միշտ պատրաստ գտնուած է իր հպատակաց արդար բողոքները լսելու · Թո՛ղ այս վերջինները կրթուին , լուսաւորուին , օսմանեան և օտար լեզուներ և օրէնսգիտութիւն սովրին , տարակոյս չունինք որ կայսերական կառավարութիւնն այն ատեն աւելի միջոց և դիւրութիւն կունենայ այն մեծ արտօնութիւնները 'ի կատար հանելու , զորս արդէն շնորհած է և կը շնորհէ իր հպատակ ժողովրդոց ·

Ռուսական գործոց պաշտօնեայ Վ. Ռստմ. Հալիլ փաշային առաջարկութեամբ կայսերական կառավարութիւնը որոշեց Թըճարեթի պաշտօնատան մէջ նոր ժողով մը հաստատել. Մինչև հիմա Թըճարեթի պաշտօնատան ժողովները դատաստանական գործոց միայն զբաղելու պաշտօն ունէին. Սակայն նոր ժողովն երկրին վաճառականութիւնը զարգացնելու և քաջալերելու պիտի աշխատի. Այս պատճառաւ առաջիններն այսուհետև Մէհքէմէի-Թըճարեթ պիտի կոչուին և վերջինին ալ Մէճլիսի-Թըճարեթ անունը պիտի տրուի, որ տաճիկ, քրիստոնեայ և հրեայ անդամներէ պիտի բաղկանայ.

Վիեննայի Օսմանեան դեսպանը հեռագրով հրահանգ խնդրեց Բ. Դռնէն թէ ի՞նչ ընթացք բռնէ եթէ Աւստրիոյ Ֆրանչեսկոս Յոսէփ կայսրն իր մայրաքաղաքէն մեկնի. Բարձր. Աալի փաշան հրաման ղրկեց որ ուրիշ տէրութեանց դեսպաններուն բռնելիք ընթացքին հետևի.

ԱԶԳԱՅԻՆ

Կաթուղիկոսական Յանձնաժողովոյ որոշման համեմատ Կ. Պոլսոյ մօտակայ գաւառաց վիճակաւոր արքեպիսկոպոսներն անցեալ շաբթուընէ ՚ի վեր մայրաքաղաքս հասնիլ սկսան. Արդէն Տրապիզոնի առաջնորդ Գէորգ. Մեսրոպ արքեպիսկոպոսն և Թէքիրտաղի ու Պանտրմայի առաջնորդները Նիկոմիդիոյ փոխ-առաջնորդն և Արմաշու վանահայրը Կ. Պոլիս հասած են.

Ակնկալենք որ յառաջիկայ երեքշաբթի օրը վեճակային ժողով գումարելով Կաթուղիկոսական ընտրելեաց ցանկը պիտի որոշուի և քանի մ՚օր ետքն ալ երեսփոխանական Ընդհանուր ժողովին պիտի ներկայանայ, որ՝ ինչպէս յայտնի է՝ նոյն ցանկին մէջէն քուէարկութեամբ երեք վերջնական ընտրելի պիտի որոշէ և անուններն Ս. Էջմիածին պիտի ղրկէ երկու պատգամաւորներու ձեռօք, որք նոյնպէս Ընդհանուր ժողովոյ պիտի ընտրուին.

Մեճմուայի Հավատիս պատուական լրագրին անցեալ շաբաթ աւուր թերթին մէջ «Ռուսաց Ասիոյ Տաճկաց» ստորագրութեամբ երկար յօդուած մը տեսնուեցաւ, որուն մէջ Մեծ. Ռուբէլ էֆէնտին Մաքրուհեան հրեակի խնդրոյն վրայ լրագրոյս 746 թուով հրատարակուած տեղեկութիւններն իբրև ճշմարտութեան հակառակ, կիրք և կողմնակցութեամբ լուս մեր քմաց գրուած համարելով՝ խնդրոյն ստուգութիւնը որպէս թէ յերևան ածել ուզեր է.

Խոհական ընթերցողք կրնան բաղդատել մեր և Ռուբէլ էֆէնտիի հրատարակած յօդուածները և տեսնել թէ կիրքը ո՛ր կողմն է. Սակայն նաև հաւկլնալ թէ խնդրոյն էական կէտերուն վրայ մեր տուած տեղեկութիւններէն ո՛րը կեղծ է Ռուբէլ էֆէնտին ցոյց տալ, բայց ՚ի քանի մը մանր պարագաներէ՝ զորս մեր գրածէն տարբեր կերպով կը ներկայացնէ Ռուբէլ էֆէնտին.

Այն [illegible] պարագաներ ալ որք Վ. Ռստմ. Սաղըզին ալ չին և Ռուբէլ էֆէնտիին մէջ անցեր են եղեր, բայց բաղդ[illegible] անծանօթ են մեզ. ուստի և անոնց պատասխան ալ մեզ չվերաբերիր.

Իսկ մեր տուած տեղեկութեանց գալով, մինչև ցնշանակելոյ ստոյգ ըլլալը կրնանք հաստատել վաւերական ապացոյցներով ու ստորագրութիւններով. բայց որովհետև Ռուբէլ էֆէնտին զանոնք սուտ կամ սխալ ցուցընելով և ուրիշ ծանր ակնարկութիւններ ընելով Պէշիկթաշի թաղական խորհրդոյն ալ պատույն կը դպչի, կը թողունք որ յիշեալ թաղական խորհուրդը պատասխանէ պաշտօնական կերպիւ.

Այն ժամանակ մեր և Ռուբէլ էֆէնտիի հրատարակած տեղեկութեանց ո՛րն ստոյգ ըլլալը բացայայտ կը տեսնուի.

Մեր արգոյ ընթերցողաց յայտնի է արդէն Հալէպու նախկին հաշտակաւոր առաջնորդ Նիկողոս եպիսկոպոսին ինքզինք գիշերանց գաղտագողի Սսոյ Կաթողիկոս օծել տալը Յարութիւն անուն սուտ եպիսկոպոսի մը ձեռօք, և վարչութեան ալ Բ. Դրան բողոքելով Հալէպու կուսակալին հեռագրով հրաման ղրկել տալը որպէս զի յիշեալ երկու անարժան և յանդուգն եկեղեցականներն անմիջապէս բռնուին Կ. Պոլիս ղրկուին.

Հալէպէն յունիս 24 թուով նամակ մը կը ծանուցանէ մեզ թէ յիշեալ եպիսկոպոսները Սիսէն Հալէպ հասեր են և տեղւոյն եկեղեցական դասն ալ հանդիսաւոր ընդունելութիւն մ՚ըրեր է իրենց.

Ահաւասիկ յիշեալ նամակին խօսքերը.

«Երկու օրէ ՚ի վեր լուր տարածուած էր թէ Նիկողոս եպիսկոպոսը՝ Կաթուղիկոս ձեռնադրուելով Հալէպ գալու վրայ է. Ասոր մեզ անհաւատալի թուեցաւ, բայց երէկ իրիկուն Բերիոյէն մէկ քառորդ հեռի պարտէզի մը մէջ իջնալով լուր ղրկեց [illegible] որ զինքը դիմաւորեն, և ժամանակը անցած ըլլալուն՝ այն գիշեր Արբազան Կաթողիկոսը պարտէզը մնաց, և այս առաւօտ ՚ի պատիւ ազգին մեր Յ. Արբազանը հանդերձ քահանայիւք և ազգայիններէն ոմանք զինքը դիմաւորելով՝ առաջնորդարանը բերին որուն հետ ալ կան Յարութիւն եպիսկոպոսը, յիշեալին քեռորդին Սարը-Պէշէշ ըսուած քահանայ մը և ուրիշ քանի մը անձինք.

«Աստուած այցելութիւն ըրէ մեզ. հաս տեղ ազգը իրար նախատելով, քարկոծելով, բամբասելով պատիւնին կորուսին. Եկեղեցւոյ եկամուտները ձեռքէ ձեռք անցունելով, առաջնորդ դիմաւորելով, առաջնորդ ղրկելով սնակ չի մնաց, և Յակոբոսը գալով Նիկողոսը գնալով ազգին գլուխը խելք չի թողուցին, հիմա ալ Կաթողիկոս մը փլթաւ գլուխնուս. տեսնենք ինչ կըլլանք.»

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Տէրութեան գաւառներուն մէջ ժամանակէ մ՚ի վեր աւազակութիւնն աւելնալու վրայ է. Կ՚երևի թէ Նիկոմիդիոյ և Պրուսայի գաւառաց մէջ Լէֆթէր և Մանոլ աւազակապետներուն ըրած յանդուգն ասպատակութիւնները՝ որք դժբաղդաբար չկրցան մինչև հիմա զսպուիլ, ուրիշ գաւառներու մէջ ալ հետևողներ կը գտնեն.

Կը յուսանք որ կայսերական կառավարութեան կողմանէ սաստիկ հրամաններ և ազդու հրահանգներ ղրկուելով գաւառաց իշխանութիւններուն, այս անտերելի վիճակը շուտով վերջ կը գտնէ, որ՝ ինչպէս յայտնի է՝ գաւառաց բնակիչներուն մեծ վնաս պատճառելէ զատ՝ երկրագործութեան ու վաճառականութեան ալ անդամալոյծ կընէ.

—Մայրաքաղաքիս գլխաւոր վաճառականներն ու սեղանաւորները երեքշաբթի օրը ատեանագիր մատուցին Բարձրագոյն մեծ Եպարքոսին, աղաչելով որ քօլէռա եղած տեղերէ եկող նաւերուն քառանթինային վրայ լաւ հսկողութիւն ըլլայ, որպէս զի փոխանակ Վոսփորի ներքին ամեն կողմը և ծովեզերաց մօտ ցիրուցան կենալու՝ ամենը մէկէն առանձին տեղ մը սպասեն.

Մայրաքաղաքիս քառանթինայի վերատեսչութիւնը երէկ պաշտօնական յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որով կը ծանուցանէ թէ քօլէռա գտնուած տեղերէ եկող նաւերը 10 օր ամբողջ քառանթինա պիտի պահեն, և Սև ծովէն եկողները Պէօյիւք Լիմանի առջև պիտի կենան.

—Հինգշաբթի առաւօտ կարհուրելի բամբիւն մը լսուեցաւ, որ մինչև Վոսփորի հեռաւոր գիւղերը դղրդեց. Այս բամբիւնը Մաքրի գեղի կայսերական վառօդարանին գործարաններէն մէկուն բռնկելէն յառաջ եկած էր, որով բոլոր շէնքը ահագին պայթմամբ օդն ելաւ՝ 150-200ի չափ մարդ զոհ ընելով. Այս աղէտալի դէպքին պատճառն ստուգիւ յայտնի չէ, բայց ընդհանրապէս անզգուշութեան կը տրուի. Մեռեալներուն որոշ թիւն ալ յայտնի չէ, վասն զի հետզհետէ դիակներ կը հանուին փլատակներէն, և շատերուն մարմինները կտոր կտոր ըլլալով ասդին անդին ցրուած են. Կայսերական կառավարութիւնը պէտք եղած օգնութիւնները փութացուց, և Բարձր. Աալի փաշան ալ անձամբ Մաքրի գեղ երթալով՝ թշուառ զոհերուն ընտանեացն օգնութեան միջոցներ անօրինեց.

— Յունիս 29ին օրը Էրտէկի վրայ ուժգին փոթորիկ մը բռնելով և ժամանակաւոր չափ ալ հեղեղանման անձրև մը գալով մեծ աւերումներ ըրեր է. Հինաւուրց ծառեր արմատախիլ եղեր են, մեծամեծ քարեր գլորեր են, բազմաթիւ ջաղացներ և շտեմարաններ փլեր են, այգի, պարտէզ, արտ չէ մնացեր ամենն ալ աւրուեր են. Եօթն ալ հոգի կորսուեր է.

Եղած վնասը 4—5 հազար քսակ կը հաշուեն.

— Ներկայ քաղաքական անցքերուն մէջ քիչ շատ շահ ունեցող տէրութեանց մայրաքաղաքներուն մէջ հասարակութիւնն անյագ եռանդով լրագիր կարդալու զբաղած է.

Ֆրանքֆորթի փողոցներն ու հրապարակներն ընթերցարան դարձած են, կրնէ եւրոպական լրագիր մը, և կարդալու հետաքրքրութիւնն ընդհանուր եղած է. Ամեն մարդ կը կարդայ, քաղաքացիներէն սկսեալ մինչև արքայք, իշխանուհիներէն սկսեալ մինչև խոհարարուհիները.

Վիեննայի մէջ չկայ կառավար մը՝ որ իր կառքին վրայ նստած ձեռքը մէկ կամ քանի մը լրագիր չունենայ. Խանութպանները, մըրգավաճառները, փողոցներու մէջ նպար ծախողները, վերջապէս ամեն մարդ կը կարդայ, կը խորհրդածէ, կը մեկնէ, կը դատէ.

ԴՐԱՄԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Կ. Պոլիս 8 յուլիս.

Հրապարակիս դրամական ընթացքը միշտ հանդարտ է. Ընդհ. պարտուց տոկոսին վճարման 3 ամիս ետ ձգուելէն արդէն իր ազդեցութիւնը բանեցուց. գինները կորսեցան և նոյն թուլութիւնը կը շարունակէ. Միայն թէ կայսերական կառավարութեան խոստումը տեղւոյս շահադիտաց վստահութիւն տալով՝ գինները 29 1/2—30էն վար չիջեցին.

Երժէթիլթոյ տոկոսին վճարման եւ ծրագրին Եւրոպայի մէջ ալ այդ ազդեցութիւն ընելը կրնար այդէն գուշակուիլ, սակայն հոն ալ գիները վախցուածին չափ վար չինկան․ Եւրոպայի հեռագիրները չխօսուիր ինչ պատճառաւ կուշանան, բայց վերջին հեռագիրները բերը պատերազմական ձախորդ լուրերուն պատճառաւ ծէն աւելի անկում մը չեն ծանուցաներ․ Յուսալի է ուրեմն որ Օսմանեան արժէթուղթերը թէեւ իրենց առաջին վարկը չունին հիմա, կրնան բարւոքիլ եթէ յառաջիկայ հոկտեմբերին Ընդհանուր պարտուց տոկոսները ճշդիւ վճարուին․

Բայց անհնար է ժխտել որ այս վճարման համար կառավարութիւնն իր սեփական հասոյթներէն զատ ուրիշ միջոց չունի․ Գեհրագրավարատ՝ երկրին օրէքան դոր աղքատանալուն պատճառաւ տէրութեան եկամտից հաւաքումն ալ կը դժուարանայ, եւ գանձային նեղութիւնը չթեթեւնար․ Միւս կողմանէ այդէն բոլոր եկամուտները պարտուց դէմ գրաւ դրուած ըլլալով, նոր փոխառութիւն ընելու համար գրաւ տալիք եկամուտ չմնար՝ բայց միայն Եգիպտոսի և Մոլտօ-Վալաքիոյ տուրքերը․ Հռետորի անգղիական Թայմզ լրագիրը դիտողութիւն կընէ թէ « շատոնց 'ի վեր գուշակուած աղէտալի վերջապէս հասած կերեւի․ փոխառութեանց տոկոսները վճարելու համար նոր փոխառութիւններ ընելու միջոց չմնար․ պէտք է որ կա՛մ տէրութիւնն իր ելմտական դրութիւնը վերանորոգէ, կա՛մ եթէ ոչ՝ բոլորովին իր վարկը կորսի »․

Իսկ Լեվընթ-Հէրըլտ լրագիրը ներկայ գանձային վիճակին բարւոքման համար կառաջարկէ 8—10 միլիոն լիրայի թղթադրամ հանել, այն պայմանաւ որ տէրութեան ամեն քաղաքներուն ալ ընդունին․ Յիշեալ լրագիրը թղթադրամի դրութիւնը պաշտպանելով, անոր չարեաց պատճառներուն, այսինքն չափէն աւելի ելնելուն, խարդախուելուն, անպաշտօն մտալով գինը կորսնցնելուն, և այլն, առաջքն առնելու և ազդու հսկողութիւն մ'ընելու համար՝ կառաջարկէ տեղացիներէ և օտարազգիներէ խառն յանձնաժողով մը կազմել, որուն վրայ երկիրը կատարեալ վստահութիւն ունենայ․

Երկրս պարզապէս լրագրի առաջարկութիւն մ'է, և չենք կրնար գիտնալ թէ արդեօք կայսերական կառավարութիւնն իրօք կը խորհի՞ նորէն թղթադրամ հանել․ Կայսերական գանձուն կարողութեան միջոցներուն վրայ բնաւ կասկած մը ներելի չէ և չկրնար ըլլալ․ սակայն եթէ ներկայ ելմտական նեղութեանց պատճառաւ նորէն թղթադրամ պիտի հանուի, առաւել փափաքելի է գանձային վիճակը բարւոքելու համար աւելի հիմնական միջոցներ ձեռք առնուլ, քան թէ այնպիսի միջոցի մը դիմել, որուն ասկէ առաջ փորձը շատ սուղ նստած է․

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

ԴԱՍԱԳԻՐՔ

ՍՐԲԱԶԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆԱՑ

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵԱՑ

Պ․ Սահեկեան Պ․ Պօղոս Փափազեան

Ազգային վարժարանաց մէջ սրբազան պատմութեան կարեւոր ուսումը դիւրաւ աւանդելի ընելու նպատակաւ շինուած համառօտ պարզ և ամփոփ ընտիր դասագիրք մ'է՝ Ուսումնական խորհրդոյ հաւանութեամբ և Ս․ Պատրիարքի հրամանաւ տպուած․

Ամեն հայ գրավաճառաց քով կը գտնուի․ Գին 10 ղուրուշ․

ՆՈՐ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ

ԹԵՐԹԱԿԱՆ ԵՒ ՀԵԳԻՆԵՐԷՆ

Գաւառական մաքուր լեզուաւ ու ոճով շինուած 'ի պէտս գաւառական դպրոցաց․ Աշխատասիրեաց Պ․ Գ․ Սրուանձտեանց

Մայրաքաղաքիս ամեն հայ գրավաճառաց քով կը գտնուի․

ԼԱՊՏԵՐ ԼՈՒՍԱՏՈՒ

Յօրինեալ 'ի Տ․ Մկրտիչ վարդապետէ Տիգրանեան

Նախկին առաջնորդէ Քիւրտիստանու

Ս․ Գրոց և ազգային պատմութեանց համառօտ բովանդակութիւն, հանդերձ քրիստոնէական վարդապետութեամբ, պարզ աշխարհաբառ և քիւրտերէն լեզուներով շարադրուած 'ի պէտս Քիւրտիստանի բնակեալ հայ ժողովրդեան․

Երժանապատիւ հեղինակն իր այս աշխատութեան տպագրութիւնը դիւրացնելու համար՝ չորս մասի բաժնած է, և այս անգամ ազգասիրաց ձեռնտուութեամբ առաջին հատորը միայն հրատարակելով՝ կը յուսայ միւս հատորներն ալ գործել նոյն եղանակով հրատարակել․

Եւ որովհետեւ իր նպատակը Քիւրտիստանի խղճալի հայ ժողովրդեան ազգութիւնն և քրիստոնէութիւնն ամրացնել է, կը յորդորենք մեր բարերար ազգայինները, որ միւս հատորներուն ալ հետզհետէ տպագրուելուն նպաստամատոյց ըլլալով՝ հեղինակին գովելի նպատակին աջակցին․

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Մրուկ (Թաչտապիթի) լու (փիրէ) ցեց (կիւվէ) մժղուկ (սիվրիսինէկ) կարիճ և ուրիշ ճճիները ջարդող միակ դեղ․

Աղէքսանդրապօլսի Պ․ Թադէոս Ճէրահեանցի գործարանէն ելած և մեծ համբաւ առած Եւրոպիոյ մէջ․

Այս փոշին այդէն Մայրաքաղաքիս փողոցներուն մէջ վաճառուիլ սկսած է ժամանակէ մ'ի վեր, բայց զայն բերել տուող վաճառականն իմանալով որ փողոցներուն մէջ վաճառողներէն ոմանք չհասկացութեամբ ասոր նիւթեր խառներ են անոր մէջ, որով դեղին ազդեցութիւնը կը տկարանայ և յարգը կը կորսի, որոշած է իրեն վաճառել զայն իր սենեկին մէջ, և կամ պատուաւոր ու վստահելի խանութպաններու միայն տալ․ Ուստի կը ծանուցանէ հասարակութեան որ փողոցներու մէջ ծախուածներուն չվստահին, այլ երթան Զինիլի խանը վերի յարկը թիւ 6 և Ուզուն Չարշի Չէքմէճիլերուն մէջ Աքհիսար ըստ խանը վերի յարկը, թիւ 3, սենեակները, և այն տեղերէն գնեն․

Ուրիշ վաճառուելիք տեղերն ալ քիչ օրէն պիտի ծանուցանենք․

Գործածութեան եղանակն է՝ փոշիները ննջելու ժամանակ անկողնին բոլորտիքը ցանել․ Ուղղակի կրնայ անկողնին մէջ ալ ցանել, ըստ որում ամենեւին վնաս չըներ մարդու․

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԴՐԱՄՈՑ ԱՐԺՈՂՈՒԹԻՒՆՔ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 9 ՅՈՒԼԻՍ	Հինգշաբթի 25	Ուրբաթ 27
	Ղուրուշ	Ղուրուշ
Օսմանեան լիրա Մէճ․	105	105
Քաամնոց արծաթ		
Էսհամը ումումի	30.10	30.24

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 9 ՅՈՒԼԻՍ

ԱՐՄՏԻՔ

Ցորեն Թայդան կարծր	—
» Խոմալի »	—
» Ռում. Պալլըգ	24—26
» Վառնա	25—26
» Խորասան կակուղ	18—22
» Կալաց »	20—24
» Պուրկազ »	23—25
Եգիպտացորեն Կալաց	—
Գարի	10—11

ՄԵՏԱՔՍ

Պրուսա կարծ թէֆէ	60—570
» երկան »	530—540
Շաքի հօխան փրանք	56—60
» Պարկաս	

ՆԵՐՔԻՆ ԲԵՐՔ

		Ղուրուշ
Բամպակ Պալըքէսէր	հօխայ	—12
» Կէյվէ	»	—13.10
» Ադանա	»	—12
» Ռուսաստան	»	—11
Բուրդ Էնկիւրի լուացուած	»	—16.10
» » չլուացուած	»	—8
» Պալըքէսէր չլուաց․	»	—8.20
Ճէյրի Էնկիւրիւ	»	—14
» Թօխաթ	»	—12
» Չորում	»	—11
Մազը սեւ	»	—13
» ճերմակ	»	—7
Թիֆթիք Էնկիւրիւ	»	—40
Աֆիոն Պալըքէսէր	»	—190
Քիթրէ Տերեւ բանուած	»	20—24
Սալէպ Տաճկաստանի	»	—15
Մեղրամոմ դեղին Տրապիզոնի	»	—20
» » Անատօլու	»	—19
Սուսամ Ռումէլիի	»	—
Կտաւատի հունտ Ռումէլիի Քիլէ		—
» » Պանտըրմա	»	—
Ձէթ Այվալըգ	հօխայ	—7.20
» Կիրիտ	»	—7
Աճառ (Սապօն) Գանտիա	»	—6.20
» » Միտիլլի	»	—5
Բրինձ Եգիպտոս Րէշիտ	»	—4
» Տիմեաթ	»	—

ԱՐՏԱՔԻՆ ԲԵՐՔ

			ղուրուշ
Խահվէ Ռիօ եւ Գայիրօ 100	հօխան		950—1050
Շաքար գլուխ 6-10 Լոնտոն․	»		—
» Հոլ․ գլուխ	»	»	—290
» փոշի	»	»	—245
Գաղղ․ գլուխ	»	»	—280
» փոշի	»	»	—240
Անագ (գալայ)	»	»	—670
Պղպեղ (պիպէր)		հօխայ	—6
Լեղակ (չիվիտ) Պէնկալա		»	—135
» » Մադրաս		»	—120
Անուշադր (Նշադիր)		»	—6.[illegible]
Պողպատ (Չէլիք)		[illegible]	—180
Կապար (Գուրշուն)		»	—3.[illegible]
Թիթեղ (Թէնէքէ) զոյգ սնտ․		»	—340
Չինք տախտակ թիւ 7—12		հիյ	—6.[illegible]
Երկաթ Անգ․ ձողաձեւ		կնդ․	68—70
» Բելճիքայ		»	72—73
» Թոլորակ		»	135—140
» Ռուսիոյ		»	120—130
Քարփիճա	վարիլ 39	հիյ․	—98
Խամխալէճ ճէն․ զոյգ		Սնտ․	—250
Սրատմաչէթ Վիէննա		հօխան	—15
» Թրիէստ եւ Գաղղ․		»	—14

Խմբագիր-Տնօրէն
Կ․ Ս․ ԻՒԹՈՒՃԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՑ
Կ․ ՊՈԼԻՍ ՋԻՆԻԼԻ ԽԱՆ